

GLOBALNO - LOKALNO - SOCIALNO

Gabi Čačinovič Vogrinčič
JEZIK SOCIALNEGA DELA

Dr. Gabi Čačinovič Vogrinčič je izredna profesorica psihologije na Fakulteti za socialno delo Univerze v Ljubljani.

»Nove besede« v razvijajočem se jeziku socialnega dela podpirajo paradigmatški premik v praksi in nadomeščajo ali dopolnjujejo tradicionalne koncepte. Diagnozo, obravnavo, oceno, odločbo nadomestijo ali dopolnijo odkrivanje, soustvarjanje, sodelovanje, spreminjanje, opolnomočenje – pa delovni odnos, načrt skrbi, timsko delo, skupnost, soseska, ekologija. Socialno delo je k cilju usmerjen projekt pomoči oziroma soustvarjanja rešitev za kompleksne socialne probleme ljudi. Paradigmatški premiki, ki so se zgodili v socialnem delu in v jeziku stroke, zajemajo tri pomembna poglavja: 1. kako vzpostaviti in vzdrževati projekte pomoči in kontekst socialnega dela, 2. udeleženos uporabnice, uporabnika, znanje za ravnanje, ki je potrebno za ohranjanje konteksta socialnega dela, 3. definicija interdisciplinarnosti v socialnem delu. Dober temelj za oblikovanje konsistentnega konteksta socialnega dela je etika udeleženos, ki sega od brezpogojnega spoštovanja edinstvenosti človeka prek tkanja socialnih mrež do dela v skupnosti in politične akcije.

Ključne besede: etika udeleženos, projekt, pomoč, interdisciplinarnost.

Birgit Rommelspacher
SOCIALNO DELO KOT STROKA ČLOVEKOVH PRAVIC

Dr. Birgit Rommelspacher je profesorica psihologije, študija spolov in etničnih študij na Visoki šoli za aplikativne vede Alice Salomon v Berlinu.

Razprave o človekovih pravicah poudarjajo, da socialnih problemov ni mogoče obravnavati drugače kot večslojno, vključujoč vedno več mednarodnih in globalnih vidikov. Polje socialnega dela so vseskozi definirali politični boji za socialno pravičnost in emancipatorna gibanja in to zgodovino je treba reflektirati. Obenem je nujno, da socialno delo vedno znova z distanco obravnava svojo pogosto dvojno in nasprotujočo si vlogo, ko na eni strani postavlja pod vprašaj družbeno strukturo moči in dominacije, na drugi strani pa jo reproducira. Človekove pravice bi morale postati nov etični referenčni okvir za socialno delo v globaliziranem svetu. Zadnja leta številni strokovni delavci in socialnodelavska združenja vse bolj poudarjajo to zahtevo. Toda ali ni socialno delo od začetka mednarodno usmerjeno? Ni boj za socialne pravice eden prvih in poglobitvenih ciljev socialnega dela? Ali človekove pravice res ponujajo nove standarde ali zgolj novo retoriko, da bi legitimirali staro prakso? Diskurz o človekovih pravicah je zelo kompleksen proces. Hkrati vključuje in izključuje, hkrati je opora hegemonističnim strukturam in orodje v boju z njimi. Prav zaradi tega protislovja so človekove pravice danes izziv za socialno delo. Jedrna debata o univerzalizmu proti relativizmu, na primer, prevprašuje kulturno vezane podobe razumevanja in konstruiranja socialnega sveta. To je pomembno za kritično in samorefleksivno teorijo in prakso socialnega dela. Podobno je debata o utrjevanju dominacije s sklicevanjem na emancipacijo Drugega pomembna za utemeljevanje socialnodelavske intervencije. Človekove pravice niso zgolj fiksni vrednostni sistem, ki bi ga prenašali na različna polja teorije in prakse v družbi, temveč je prej rezultat in izraz trajnega boja za politično, kulturno in ekonomsko moč. Socialno delo bi se moralo vključiti v to debato, da bi okrepilo svoje potenciale za kritično samorefleksijo in izboljšalo svojo zmožnost sporočanja svojih ciljev in vrednot v pluralističnem svetu.

Ključne besede: internacionalizem, hegemonija, pluralizem, protislovja.

PROTI IZKLJUČEVANJU

Shulamit Ramon

OSREDNJA VLOGA DEINSTITUCIONALIZACIJE V SOCIALNEM DELU
IN IZOBRAŽEVANJU ZA SOCIALNO DELO*Dr. Shulamit Ramon je profesorica socialnega dela na Anglia University v Cambridgeu, Velika Britanija.*

Deinstitucionalizacija je prevladovala v drugi polovici dvajsetega stoletja na področju invalidnosti. Toda institucionalno miselnost se da zlahka prenesti na manjše ustanove, ki so zamenjale velike institucije za invalidne osebe. Zato je problem deinstitucionalizacije še vedno med nami, tako v vzhodni kakor zahodni Evropi. Je osrednjega pomena glede na vrednote socialnega dela, saj so v njegovem jedru vrednote spoštovanja ljudi, samoodločanja, protizatiralskega in antistigmatizacijskega pristopa k invalidom, kakor tudi podpora njihovih pravic do enakih možnosti. Deinstitucionalizacija problematizira samoumevno pojmovanje, da je vloga socialnega delavca najprej varovati ljudi in se izogibati vsakemu tveganju. Narobe, tveganju je naklonjena. Življenje v skupnosti je veliko bolj tvegano kakor življenje v instituciji, ker sooča invalidno osebo s svetom tistih, ki se nimajo za invalide, temveč jih še naprej stigmatizirajo, kakor tudi z nepopravljivo izgubo, ki je posledica institucionalizacije. Ujeti pravo mero med tveganjem kot edinim izhodom iz institucionalnega kalupa in izogibanjem tveganju je zahtevna naloga. Ocenjevanje ljudi, ki so vse življenje preživeli v instituciji, za življenje v skupnosti, je že samo zase umetnost, prav tako presoja, kje bi bilo najbolje, da živijo, katere aktivnosti jim predlagamo, kako jih spodbujamo, da razvijejo intimne odnose in spolno življenje. Tvegamo tudi, ko jih učimo zanesti se na svojo sodbo in sprejemamo njihovo pravico, da se zmotijo. Tudi to je dilema za socialnega delavca. Avtorica poda zglede dobre prakse, v katerih je vse to upoštevano na ravni konceptualne vednosti, praktičnih znanj in raziskovanja v socialnem delu, in jih analizira glede na ovire in priložnosti, ki izhajajo iz te vrste dela. Razumeti socialni kontekst deinstitucionalizacije kot socialne inovacije, njenih pomanjkljivosti in prednosti je nujen del našega učenja iz uspehov in neuspehov.

Ključne besede: socialne inovacije, vloga in položaj socialnih delavcev, dejstva in predsodki, tveganje, socialni model invalidnosti.

Darja Zaviršek

NOTRANJA NASPROTJA SOCIALNEGA DELA PRI URESNIČEVANJU ČLOVEKOVIH PRAVIC
V POSTMODERNIH DRUŽBAH*Dr. Darja Zaviršek je izredna profesorica socialne antropologije in socialnega dela na Fakulteti za socialno delo in raziskovalka na Inštitutu za kriminologijo pri Pravni fakulteti Univerze v Ljubljani.*

Kritična refleksija socialnega dela v postmodernih družbah je nujna, saj globalne spremembe ne potekajo le na ekonomski, politični in kulturni ravni, temveč tudi na ravni biopolitike in biomoči. Eno od ključnih notranjih nasprotij slovenskega socialnega dela je njegova utemeljenost na zgolj univerzalnih človekovih pravicah, brez upoštevanja dejanskih ali aktualnih človekovih pravic, »Strokovna pomoč« pomeni za različne subjekte nekaj različnega, sama »pomoč«, ki naj bi uporabnika vključila v socialne mreže ter usposobila za samopomoč in običajno življenje, pa jih pogosto izključuje. To je tudi ena najstarejših notranjih ambivalenc, saj je stroka z določenimi tipi pomoči kategorizirala konflikte in stiske, vključila osebe v določene strukture s statusom izjem in s tem ustvarila nova izključevanja. Socialno delo se je pri nas le do določene mere odzvalo na razvijajočo se družbeno heterogenost, saj so začele v zadnjem desetletju nastajati številne, na določen problem osredotočene partikularistične socialne službe. Med koncepti, ki so pomembni v postmodernih družbah, članek analizira še procese deteritorializacije, decentralizacije in ustvarjanja horizontalnih povezav in mrež, načelo takojšnje transakcije, načelo mobilnosti in ekonomizacijo procesov pomoči.

Ključne besede: notranja nasprotja, univerzalizem, partikularizem, vključevanje, človekove pravice.

POVZETKI

Tanja Lamovec

VPLIV IZKLJUČENOSTI IZ DELA NA KVALITETO ŽIVLJENJA UPORABNIKOV PSIHIATRIJE

Dr. Tanja Lamovec je profesorica psihologije v pokoju.

V Sloveniji je izključevanje uporabnikov psihiatrije sankcionirano na dva načina: z zgodnjim in obsežnim upokojevanjem in z zakonodajo, ki dovoljuje le minimalno delo upokojenih oseb. Izključevanje ima negativne učinke na različne vidike psihičnega delovanja, hkrati pa uporabnikom zaradi slabega finančnega položaja onemogoča udeleževanje v prostočasnih aktivnostih, ki so dostopne večini drugih ljudi. Opisan je proces, ki ga doživi večina uporabnikov po upokojitvi in se v mnogih primerih konča z željo po plačanem delu. To pa je področje, ki je bilo pri nas doslej skoraj povsem zanemarjeno. Prikazanih je nekaj primerov iz tujine, ki kažejo, kako so drugje zagotovili uporabnikom plačano delo. Na koncu avtorica podaja nekatere možne načine reševanja tega problema pri nas.

Ključne besede: duševno zdravje, plačano delo, izključenost.

IZZIVI IN DILEME

Vito Flaker

TEMELJNE IN NUJNE SPRETNOSTI SOCIALNEGA DELA

Izr. prof. dr. Vito Flaker je dekan Fakultete za socialno delo Univerze v Ljubljani.

Članek temelji na oblikovanju kataloga centrov za socialno delo, ki ima namen sistematizirati naloge centrov, pa tudi opredeliti temeljne in nujne spretnosti socialnega dela. Kot »zemljevid socialnega dela« opredelimo temelje spretnosti in njihov odnos do teoretskih znanj, metodičnih načel, vrednot socialnega dela, pa tudi do konteksta in nalog. V prispevku avtor opredeli temeljne spretnosti socialnega dela in njihove nujne elemente: pogovarjanje, pogajanje, omogočanje dostopa do sredstev, beleženje in poročanje, organiziranje, profesionalno disciplino (splošno in specifično), izogibanje pastem strokovnjaštva in humor. Te spretnosti se ravna po metodičnih načelih dialoga, perspektive moči, verjetnosti, proaktivnosti, refleksivnosti, vsakdanje izjemnosti in pravice do napak in spodrseljavev. Avtor komentira prve izkušnje z uposabljanj, ki naj bi opremila strokovne delavce CSD za izvajanje nalog po katalogu, in se ozre na hierarhijo med spretnostmi odnosu do teorije in konteksta ter pokaže, da je socialno delo razpršena, refleksivna in pragmatična stroka in znanost, ki temelji na dialogu z ljudmi.

Ključne besede: metode socialnega dela, spretnosti, vloga socialnega dela, odnos med teorijo in metodo, refleksivnost.

PARADIGMA NOVE INTERDISCIPLINARNOSTI

Blaž Mesec

MIKRO, MEZO, MAKRO: EKSPANZIJA, INTEGRACIJA IN SPECIFIČNOST SOCIALNEGA DELA

Dr. Blaž Mesec je izredni profesor socialnega dela in poučuje metodologijo raziskovanja s statistiko na Fakulteti za socialno delo Univerze v Ljubljani.

Socialno delo so tradicionalno razumeli kot enotnost dela s posameznikom, sku-pino in skupnostjo – enotnost, ker naj bi te tri ravni temeljile na osnovnih teoretskih oziroma metodičnih načelih, ki naj bi omogočala specifično definiranje socialnega dela in njegovo diferenciacijo od sorodnih disciplin in strok. Ta načela so eksemplarično opredeljena in razdelana pri Lüssiju, ki pojmuje socialno delo kot delo s posameznim problemskim primerom, tj., kot »socialno svetovanje«. Toda po Lüssijevem pojmovanju je že skupnostno delo na obrobju, če ne prav zunaj okvira socialnega dela kot specifične stroke. V zadnjih desetletjih se je socialno delo razširilo prav v teh »perifernih« območjih: ob skupnostnem delu se je razvilo delo z organizacijami, danes pa govorimo o socialnem delu na

so-cietalni in globalni ravni. Ob tem se večja prepad med tako imenovanim kliničnim socialnim delom, ki ostaja v okvirih tradicionalno definiranega socialnega dela kot socialnega svetovanja, ali pa ga razumemo celo kot psihosocialno terapijo, in socialnim delom na organizacijski, societalni in globalni ravni, ki se opira tudi na druge vrste teoretične vire (sociologijo, organizacijske vede). Meje socialnega dela kot posebne stroke se vse bolj širijo na področje »družbenega dela« kot nespecifičnega družbenega in dobrodelnega udejstvovanja, s tem pa se brišejo razlike med socialnodelavskim pristopom in pristopi drugih strok, npr. družbenega planiranja, socialne politike ali socialne pedagogike. Tak razvoj je resen iz-ziv za povezanost socialnega dela in za vprašanje njegove specifičnosti in avtonomnosti kot vede in kot stroke. Avtor sodi, da je konceptualna enotnost treh ravni socialnega dela že od nekdaj bolj iluzija kot resničnost (oziroma da velja le za socialno delo kot socialno svetovanje) in da se enotnost stroke v prihodnje ne bo vzdrževala konceptualno (na ravni povezane in skladne teorije), ampak z bojem za oblast v akademskih, upravnih in drugih družbenih strukturah. Ta boj že poteka, in če se socialno delo širi in si pridobiva nove pozicije z njim, ni več socialno delo, ampak poljubno družbeno udejstvovanje, ki se mu posreči razglasiti se za socialno delo.

Ključne besede: teorija socialnega dela, veda o socialnem delu, makro socialno delo.

Alenka Šelih

SOCIALNO DELO IN (KAZENSKO) PRAVO

Dr. Alenka Šelih je zaslužna profesorica Univerze v Ljubljani in direktorica Inštituta za kriminologijo pri Pravni fakulteti Univerze v Ljubljani.

Zgodovina socialnega dela kaže, da so pri njegovem nastanku in razvoju (tudi v Sloveniji) sodelovali pravniki in dali socialnemu delu določen pečat. Socialno delo, ki med drugim rešuje socialne probleme ljudi, se srečuje zlasti z deprivilegiranimi, izločenimi, odrinjenimi – s skupino torej, ki prihaja v konflikt s pravom, ali pa je verjetnost za to zelo velika. Med socialnim delom in pravom obstajajo zato interakcije, prav tako tudi med nosilci ene in druge poklicne skupine. Medsebojna razmerja postajajo tem številnejša in tudi zapletenejša, čim bolj je družba razvita in s tem »juridizirana«. Socialni delavci kot nosilci svoje stroke morajo biti seznanjeni s temeljnimi pravnimi pravili na tistem pravnem področju, ki ureja njihovo specifično področje dela (delo z družino, z žrtvami družinskega nasilja ali spolnih zlorab, delo z mladoletnimi delinkventi, delo z odpuščenimi obsojenci), ne bi pa jim smeli naložiti tudi odgovornosti za odločanje v posamičnem primeru. Socialno delo kot mlada stroka se ob srečanju s pravom kot staro in izdelano stroko srečuje z vrsto problemov tako na teoretski kot praktični ravni in posledično tudi na ravni individualnega razmerja med zastopnikoma obeh strok. Kar zadeva razmerje med socialnim delom in kazenskim pravom, velja poudariti njegovo konfliktnost, saj se tu srečujeta nasprotujoči si tendenci – pomoč človeku in državna prisila. Prav zaradi te notranje medsebojne napetosti je treba in je vredno posebej raziskovati razmerja med njima. Kriminološki raziskovalni projekti v Sloveniji so pogosto tematizirali ta razmerja. Najštevilnejši med njimi so se ukvarjali z zelo raznolikimi vprašanji mladoletniškega prestopništva, drugo področje glede na pogostost so bili problemi, povezani z izvrševanjem kazni odvzema prostosti, tretje pa vprašanja, povezana z žrtvami in razvojem oblik pomoči zanje. Sodeč po izkušnjah razvitih evropskih držav se bodo v prihodnje razmerja med socialnim delom in kazenskim pravom posebej vzpostavljala v zvezi z zagotavljanjem varnosti ljudi v njihovem okolju in pri delu z najbolj izključenimi skupinami prebivalstva.

Ključne besede: izključene družbene skupine, kriminologija, raziskovanje.

Jolanta Pivorienė

IZOBRAŽEVANJE ZA SOCIALNO DELO V LITVI

Dr. Jolanta Pivorienė je predavateljica na Inštitutu za socialno delo Univerze Vytautas Magnus in predstojnica Raziskovalnega centra za družbeno integracijo v Vilniusu.

Članek obravnava razvoj litvanskega socialnega dela v treh stadijih: predzgodovino poklicnega socialnega dela (preden se je pojavilo, je obstajala zgolj socialna podpora), obdobje profesionalizacije

POVZETKI

in problematike, ki jih bo treba obravnavati v kratkem. Poudarek je na obdobju profesionalizacije socialnega dela, in sicer je obravnavano v luči štirih perspektiv: institucionalizacije, akademizacije, standardizacije in harmonizacije. Predstavljena je tudi evropska razsežnost razvoja izobraževanja za socialno delo v Litvi.

Ključne besede: institucionalizacija, akademizacija, standardizacija, harmonizacija.

SOCIALNO V GLOBALNEM

Srečo Dragoš

METAETIKA V SOCIALNEM DELU

Dr. Srečo Dragoš je docent sociologije na Fakulteti za socialno delo Univerze v Ljubljani.

Normativna etika in praktična etika nista isti. S prvo si pomagamo takrat, ko druga postane nezadostna pri reševanju moralnih dilem. Pogosti pa so primeri, ko nam tudi refleksija problemske situacije na normativno etični ravni ne zadostuje, saj se srečamo z dilemami, ki to raven presegajo, ker so splošnejše narave. Takrat se giblje na tretji, metaetični ravni, ki je pomembna tudi v socialnem delu. V prispevku avtor pokaže razmejitve med omenjenimi tremi nivoji etičnih razmislekov in v nadaljevanju opozori na kompleksnost situacij z moralno konotacijo. Te so lahko sestavljene iz petih različnih normativnih sistemov in 23 presekov med njimi. Na konkretnih primerih je mogoče pokazati, da gre dobesedno za življenjsko odločilna vprašanja. Na koncu članka je predlagana razpredelnica z zaporedjem šestih korakov pri reševanju moralnih dilem. Glavni sklepi prispevka so trije. Razlikovanje med posameznimi nivoji etike, posameznimi normativnimi sistemi in njihovimi preseki je nujno; čeprav se v praksi med sabo prepletajo, niso eno in isto. Bolj ko so kompleksne situacije, ki zahtevajo moralno presojo, večja je uporabnost metaetične refleksije. Čeprav teh problemov ni vedno mogoče povsem razrešiti, pa je zelo pomembno vedeti, da obstajajo.

Ključne besede: etika, metaetika, morala, filozofija, socialno delo, vsakdanje življenje.

Gorana Flaker, Paul Stubbs

GLOBALIZACIJA IN TRANSFORMACIJA SOCIALNEGA
KONFORMIZEM IN NASPROTOVANJE

Gorana Flaker, socialna delavka, je direktorica SEECRAN (South East European Child Rights Action Network – Akcijska mreže za otrokove pravice v jugovzhodni Evropi). Paul Stubbs je sociolog iz Velike Britanije in dela kot samostojen raziskovalec in svetovalec v Zagrebu.

Prispevek se ukvarja z vprašanjem, kako obravnavati vplive globalizacije na različne vidike socialnega dela v jugovzhodni Evropi. Posebej se ukvarja z vlogo mednarodnih nevladnih organizacij in njenim odnosom z nacionalnimi nevladnimi organizacijami in regionalnimi mrežami in koalicijami. Definirajoč globalizacijo v okviru takih temeljnih sprememb glede razdalj v prostoru in času, da so geografske omejitve družbenih in kulturnih ureditev vse manjše, avtorja orišeta vpliv globalnih sil, globalnih povezav in globalnih predstav na socialno delo. V razpravi o globalizaciji pokažeta kompleksne spremembe v družbenih, kulturnih, političnih in ekonomskih razmerjih, poleg tega pa omenita, kako regionalne, nacionalne in lokalne sile posredujejo učinke globalizacije. Socialno politiko in socialno delo definirata v okviru regulacije/svetovanja in prakse/ukrepanja ter razpravljata o vplivih zunanjega svetovanja in režimov prakse na jugovzhodno Evropo. Zlasti obravnavata vlogo Svetovne banke, ureditev pridruževanja Evropski Uniji in raznovrstnih mednarodnih NVO in zasebnih podjetij za svetovanje. Opažene so tudi nevarnosti oblikovanja vzporednih služb socialnega dela in uvoza zunanjega razumevanja, ki ni vedno v skladu z lokalnim spominom. Omenjen je pomen določenih načel, ki vladajo zunanjim intervencijam. Prispevek skleneta dve študiji primera: intervencija mednarodnih NVO v Bosni in Hercegovini in podpora mednarodnih NVO regionalni mreži aktivnosti za otrokove pravice. Avtorja menita, da lahko razprava o primerih v kombinaciji s prenovljenim

političnim delovanjem na podlagi človekovih pravic nadomesti kolonialistično globalizacijo s pristnim internacionalizmom v socialnem delu.

Ključne besede: kolonializem, človekove pravice, lokalni spomin.

RAZVOJ SKUPNOSTNIH SLUŽB

Elena Pečarič

PASTI PROFESIONALIZACIJE OSEBNE ASISTENCE

Elena Pečarič, dipl. filozofinja in dipl. sociologinja kulture, je predsednica Društva za teorijo in kulturo hendikepa YHD.

Osebna asistenca je ključna za neodvisno življenje hendikepiranih. Lahko jo definiramo kot fizično pomoč pri opravilih, ki jih oseba zaradi svojega hendikepa ne zmore opraviti sama, a jih potrebuje za samostojnost in avtonomijo. Zaradi nove zakonodaje se pripravlja standardizacija del in nalog, ki bo ta poklic formalizirala. Avtorica sodeluje pri oblikovanju teh standardov, na podlagi katerih bodo izvajali tudi izobraževanje za osebno asistenco. Izobraževanje, ki je vsekakor potrebno in koristno, dobro zlasti za asistenta, ki bo pridobil določena znanja in veščine in potrdilo, da jih obvlada, in dobro tudi za uporabnika, ki bo lahko izbral asistenta z znanjem. Obstajajo namreč pasti, ki jih nujno prinaša vsaka standardizacija in formalizacija, saj se zmanjša fleksibilnost (različne individualne potrebe uporabnika) in večja možnost priučitve in prenašanja preživetih in stereotipnih praks. Zlasti nevarna sta medikalizacija poklica in vnašanje skrbniškega odnosa. Za osebne asistente so primernejše osebe, ki niso iz socialnih in zdravstvenih poklicev in nimajo delovnih izkušenj v institucijah. So bolj odprti za nove izkušnje, in ker nimajo predhodne »vednosti«, bolje in lažje ustrezajo zahtevam uporabnika. Niso obremenjeni s pravili stroke, z vrsto diagnoze uporabnika in drugimi metodami postopanja. To ne pomeni, da ni potrebno osnovno izobraževanje, vendar mora biti del tega izveden pri uporabniku, ki si izbere ustreznega asistenta. S tem se ohrani individualiziran pristop, kar je za kvaliteto storitve in uporabnike bistven element. Velika odgovornost je na strani uporabnika, saj mora dobro usposobiti svojega asistenta, če hoče imeti dobrega asistenta. Razblinimo predsodek, da vsakdo ne more biti osebni asistent, kar naj bi veljalo za določene kategorije ljudi, zlasti za t. i. rizične skupine ali težje zaposljive osebe, kot so starejši, bivši odvisniki, fizično hendikepirani, prvi iskalci zaposlitve, matere samohranilke ipd. V praksi se je izkazalo, da so ti ljudje zaradi lastnega socialnega položaja in stigmatizacije pogosto bolj dovzetni za opravljanje tovrstnega dela, so odgovorni in se ne obnašajo kot »normalni v odnosu do drugačnih«. Seveda pa je vedno uporabnik tisti, ki izbira in izbere.

Ključne besede: neodvisno življenje, standardizacija, izobraževanje.

NOVA IZKLUČEVANJA IN PRAKSA VKLJUČEVANJA

Jelka Zorn

ANTIRASISTIČNA PERSPEKTIVA V SOCIALNEM DELU

KAKO PREPOZNATI RASIZEM V VSAKDANJEM ŽIVLJENJU IN KULTURNA KOMPETENTNOST SLUŽB

Mag. Jelka Zorn je asistentka na Fakulteti za socialno delo Univerze v Ljubljani.

V Sloveniji rasizem prizadene osebe neslovenskega izvora ne glede na državljanstvo. Rasizem se kaže kot zanižanje oziroma omejevanje pravic in zatiranje. Reproducira se na osebni, institucionalni in kulturni ravni. Nobenega dvoma ni, da je družba, v kateri živimo, multikulturna, vprašanje pa je, kako v socialnem delu zagotavljamo pravice pripadnikov manjšinskih etničnih skupin, tudi tistih, ki niso upravičenci zakona o socialnem varstvu, ampak so obravnavani po posebnih zakonih (zakon o začasnem zatočišču, zakon o azilu, zakon o tujcih). Multikulturnost in tolerantnost sama po sebi še

ne pomenita, da socialne službe dejansko zagovarjajo izključene skupine in odgovarjajo na njihove potrebe. Najpomembnejše teme antirasističnega socialnega dela so: občutljivost in spoštovanje kulturnih razlik oz. vrednostnih sistemov (to ne pomeni toleriranja družinskega nasilja in slabših priložnosti za izobraževanje otrok iz teh skupnosti), znanje o tem, kako razizem (zanikanje pravic in zatiranje) prizadene manjšinske skupnosti in osebe brez državljanstva, prepoznavanje vsakdanjega rasizma v delovanju institucij in na osebni ravni, zagovarjanje pravic izključenih skupin in vprašanje dostopnosti socialnih služb. Antirasistično socialno delo je v nasprotju z zdravorazumsko delitvijo in vrednotenjem »nas« in »njih«, iz česar izhaja nasprotovanje ustaljenim segregacijskim in asimilacijskim modelom oz. dostopnosti in kvaliteti storitev glede na etnično pripadnost ali državljanski status (potencialnih) uporabnikov.

Ključne besede: latentni rasizem, dostopnost služb, izključene skupine.

THE LANGUAGE OF SOCIAL WORK

'New words' in the developing language of social work support a paradigmatic shift in practice and substitute or complement traditional methods of assessment, diagnosis and treatment. Assessment, diagnosis and treatment are being replaced by stabilization and integration.

Tom Schmid

STABILIZACIJA / INTEGRACIJA

Dr. Tom Schmid je vodja Socialnoekonomskega raziskovalnega centra na Dunaju in lektor študijskega programa socialnega dela na Visoki strokovni šoli v St. Pöltnu in študijskega programa zdravstvenega menedžmenta na Visoki strokovni šoli v Kremsu.

Naša družba potrebuje definicijo in izključevanje »odklonskega vedenja« kot bistveno značilnost svoje povezanosti. Vendar si ni mogoče predstavljati izpada iz družbe; tudi izključeni živijo v družbi, v nišah, v notranji odmaknjenosti, v vpadljivi drugačnosti, ali – ne tako redko – v ustanovah. Izključevanje je torej eksil znotraj družbe. Socialnopolitične in socialnodelavske strategije načrtujejo premagovanje izključevanja, čeprav je jasno, da si družbe brez izključevanja ni mogoče predstavljati. Socialna politika je politično in ekonomsko determinirana, sledi vsestranskim zahtevam in je omejena v metodah in inštrumentih. Razvija se na področju, ki je polno protislovij, in sledi različnim družbenim interesom (interesom družbenih akterjev). Glavna naloga družbene socialne politike je stabilizacija »normalnega« življenjskega poteka glede na »varno« tveganje (starost, potreba po oskrbi), kot tudi glede na negotovo tveganje (bolezen, brezposelnost, revščina). Boj proti revščini je socialnopolitično področje, toda (vsaj v razvitih državah) nepomembno; »socialnopolitični deficitni diskurz« lahko zato ogrozi njegove zahteve in s tem odpre vrata neoliberalizmu tako v socialnopolitičnem kot tudi v socialnodelavskem diskurzu. Preveriti je treba, v kolikšni meri se lahko v diskurzu razvit pojem nedeljive, enotne, k razpravi in klientom usmerjene integracije, ki sprejema izvedenstvo klientov in vključuje »pravico biti drugačen«, razvije kot splošna socialnopolitična in socialnodelavska strategija za premagovanje izključevanja.

Ključne besede: integracija, izključevanje, odklonsko vedenje, socialna politika, dvojni mandat.

Human rights include as well as exclude. It supports as well as undermines the idea of a fixed human rights. Human rights are not just a fixed value system ready to be transferred to different fields of social theory and practice but rather the result and expression of an ongoing struggle for political, cultural and economic power. Social work should join this debate in order to enhance its potential of critical self-reflection and improve its ability to communicate its aims and values in a pluralistic world.

Keywords: internationalism, hegemony, pluralism, contradictions.

AGAINST EXCLUSION

Shulamit Ramon

THE CENTRALITY OF DEINSTITUTIONALISATION TO SOCIAL WORK AND SOCIAL WORK EDUCATION

Dr. Shulamit Ramon is professor of social work at Anglia University, Cambridge, UK.

Deinstitutionalisation has dominated the 2nd half of the 20th century across the field of disability. Yet the mentality of institutionalisation can, and has been, easily transferred to the smaller establish-